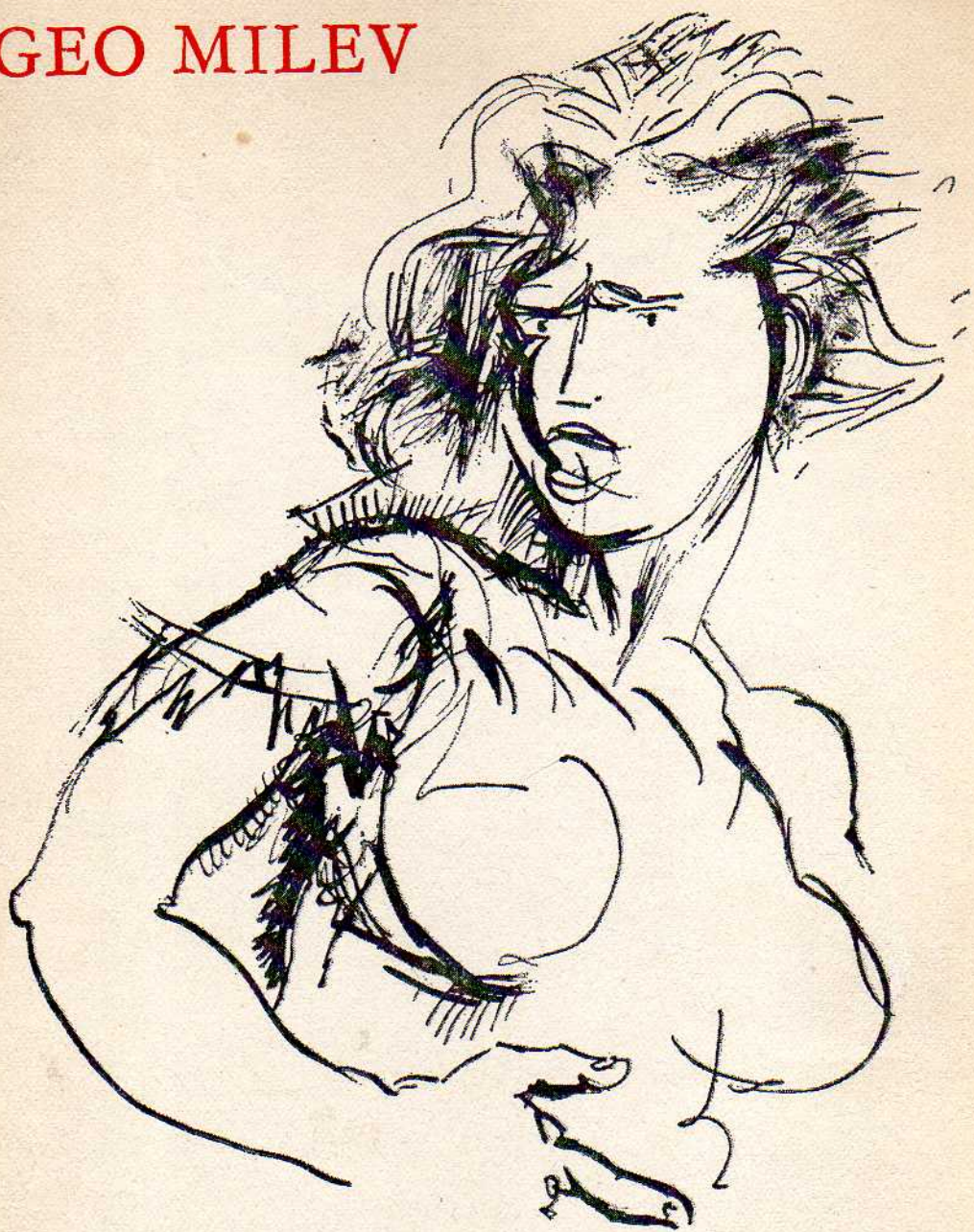

GEO MILEV

Szeptember

Geo Milev • Szeptember

*Megjelent
a Szeptemberi Felkelés
ötvenedik
évfordulójára*

Fordította • Nagy László

GEO MILEV

Szeptember

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1973

Illusztrálta • Renato Guttuso

Szeptember

I

Dühöt ont az éjszaka odva,
beoltja a néma rabokba,
dühöt ont fényeset,
fölségeset.

A mélyben köd és homály.

A völgyből, a ködből
– mielőtt pirkad –
balkáni tetőkről
borzas füvesekről
síma mezőkről
kisvárosi sárból
falvak
városok
udvarok
viskók odvából
vasutállomásról, raktárból
csűrből
hombárból

malmok porából
műhelyhomályból
robot-hodályból
gyárból:

úton, kanyarban
magasban
omladékon, vájkón, fenyéren
mezsgyén, ösvényen
bércen
érces levegőn
elsárgult erdőn, mezőn
kövecses patakágyon
vízen
vízárkon
szőlőn
kerítésen
réten
delelő páston
galagonyáson
kiégett torsokon
tövises horhoson
ingoványon:
sárosan
kócosan
soványan
nekibúsulva
robottól törten
hőtől, hidegtől gyötörten
rútan
nyomorúltan

bozontos állal
barnán
pőre bokával
nyers-dobogósan
vadul
szilajul
dűhvel-vitézül

– rózsaszál,
énekszó nélkül
nem sippal-dobbal-danával
verklivel, zenebonával –
furolát, trombont nem hoz:

vállán tarisznyát hordoz
rongyos – nincs neki kardja
furkót forgat a karja
sopiak sommal
jönnek karóval
villával
kapával
egyenes kaszával
baltával
bárddal –
ó a napraforgók
– ifjak és vénék
mindenütt előlépnek
– akár a száguldó csorda,
nem nézve vaksi baromra,
számtalan
felséges mérgű bika
bőgve
rohan

(– mögötte kőből az éj meg az ég)
dübögve előre száll
nincs itt szabály:

tarthatatlan
halhatatlan
határtalan
A N É P !

2

Jön a fény, hegyoromról az éjt
leszabja.
N a p r a f o r g ó k
f i g y e l n e k f ő l a n a p r a !
Álmában a hajnal
megremeg
megrettentik a
gépfegyverek.
Távoli lankák
halmok közül
dörej dörejre –
ideröpül
örjögve a golyó – az ólom.
A dombon
elefántként ormányt feszítve
bőgnek az ütegek . . .
Rettenet, a táj letarolva.
N a p r a f o r g ó k z u h a n n a k a p o r b a .

A nép hangja:
isten hangja.

Ezer meg ezer
kés vagdalja
őt
a sose pihenőt
a megtiprottat
lenéztet
mindenből kisemmizett –
egyedül maradt,
vezére nem akadt,
agy nélkül, idegek nélkül
íme talpra állt
szétszaggatja
sorsán a homályt
vére gyöngyözi e szót:

S Z A B A D !

E l s ő f e j e z e t :
Szeptember

– A nép hangja –
– Isten hangja –
Istenem!
Védd meg e szent ügyet,
áldd meg a kezeiket
vess a dübögő szívbe erőt
vakmerőt – szilárd hitet.

Rabsorsot ne szánj nekünk,
sírunkra megesküszünk:
feltámasztjuk az ember fiát
szabad lesz – szabad a világ.
Ez itt a halál, ő jön –
jöjjön!

De túl
az örök Kánaán virúl
igazság virágzik végre
nekünk ígérve –
ábrándok élő vidéke . . .
Mi hisszük! Tudjuk! S merünk!
Velünk az Isten, velünk!

4

Szeptember! Szeptember!
Hava a vérnek!
Pogromnak,
fölkelésnek!
Első volt Maglitz, majd sorra:
Sztára
és Zagóra
Nóva
Csirpán
Lom
Ferdinand
Berkovica
Szarambej

Medkovec

(elől a pópa: Andrej)

– városok, sok falu.

ſ

Megindul a nép –
kalapáccsal
rohan előre,
csupa pernye, sziporka a bőre,
– sarlója süt a mezőre,
a gönce nyirok, didereg,
fekete robot-sereg,
tűrt – s nekikeseredik –
 (nem a zsenik
titánok
tiltakozók
szóhadarók
ígérgetők
haszonszedők
nem a pilóták
s pipiskedők
nem is írócskák
s tábornokok
lokál-
és bártulajok
nem is zenészek
spekulánsok).
Mások:

munkások
 földművesek
 gorombák, együgyűek
 örökké prédák
 analfabéták
 vagányok
 profánok
 vadkan-pofások
 – baromi sorsu sereg:
 százezrek
 a nép
 a tömeg:
 Százezer vágy
 – vágy a szabadulásra
 százezer akarat
 világos lét akarása
 százezer megvadult szív
 – tűzvészek vad robogása
 százezer fekete kéz
 kuszálja a vérszínű mennyet
 mennybe lökődik, egyre feljebb
 lobogója
 pirosan
 kibomolva
 felkúszik
 úszik
 röpköd a megrendült haza felett,
 íme a viharnak gyümölcse lett:
 százezerek
 a nép
 a tömeg.

Zúgva
 a honi Balkánon
 törzs, terebély magasúlt
 ragyog a magasban
 mormol a napban
 s a mennykő
 – reccs –

lesújt
 lenyílall egyenesen,
 az égre nőtt fát,
 a tölgyóriást
 üti sziven.
 Széjjel a tájon
 visszhang robog,
 küldik a rengeteg
 kopárrá vetkezett
 magaslatok
 lökik a hegyfalak
 sziklatorokba
 tűz-vánkosokra
 ott alszik a mérges vipera, kobra
 összezsavarodva,
 lidérces lukba
 sárkányos kútba
 dördül a rémes boszorkányodukba.
 – Visszhang viharzik
 veri a vidéket
 zúgnak, zokognak
 vele a vízesések

vad patakok
áradatok
bőgnek
mérhetetlen öblöket bőget
a hír.

7

Kezdődik a tragédia! –

8

Az elsők
elestek hamar
jött a golyózivatar
köpte a dühös attak
borzongtak a zászlók, sűrűn
kilyukadtak . . .
Íme hegyhátak, ormok
rengnek
amott a lapályt, dombot
ellepi a kavargó
felleg
– özönlének
fekete sorban
sorozott, fizetett legények,

a veszett milícia –
Mind a haza fia, tudják:
„Veszélyben
van a haza!”
Veszélyben? Szégyen!
Kérdelem: mi a haza?
Gépfegyverek szólnak,
arat a vihar, hadar.
Az elsők
elestek hamar –
Távoli csúcsok
megett
mordulnak nehéz ütegek.
Beleremeg
város
falu.
Holttetemek
– elvérzett testek
belepnek
lankát
lapályt
hidakat –
Kirántott kardú lovasság
üzi a paraszti hadat
– repeszes aknák
megsemmisítő lövések –
szörnyed a sereg, szerteszéled,
szedik a lábuk,
a kardok utánuk,
koncoljátok őket otthon,

kicsi pajtákban
vérük frecseg,
zokognak a megrémült vének
nők, gyerekek . . .

.....

9

Hadak nyomúlnak
iszonyú srapnell-zenével.
Szomorúak
a bátor szívek is,
beborúlnak.
Égre meredő póre karok.
Semmi dicsőség,
a rémség az arcra fagyott.
Nincs is idő a kínra.

„Mentse magát,
mentse,
aki bírja!”

Utak és rónák
sorra a sereget ontják
– gyalogság
lovasság
tüzérség robog,
rohamra döngenek
nehéz dobok.
Pánik.

– A zászlók
legázolt
selyme fölött
nyelve a tűz kivirágzik.

De ott
ahol a végzet beteljesül
egyedül
akár egy háborodott
héroszi fő
Andrej
a pap
vakmerőn közibük lő.
Ágyuja pufog, bufog.
S végezetül:
„Halál a Sátánra!”
nekihevül,
ágyúját fordítja vissza,
nagy és kegyetlen:
Ím, az egyetlen
megáldott
granátot
veszi elő,
egyenesen
– a templomba lő,
ahol ő: liturgiázott . . .
.....

Átadatott.
„Bitóra a vörös papot!”
„Keresztet, sírt se neki!”

Bitója: Távírópózna,
hóhéra: silány
kapitány.
Kötele
készen.
A Balkán
ködöl sötéten.
Az ég iszonyú
szigorú.
Vár a pap óriásan,
termete meredek,
áll,
nyugalmát nem törí meg
halál
se emlék
– diszíti kereszt a mellét.
Hazai hegyekre néz,
drága tájra
s csak a jégverést látja . . .
– Pribékek, az ember fiára
fölnézni, ha készül a halálra,
szemetek nem mer!
Nem számít
ha meghal egy ember!
Ámen!
Kiáltott,
köpött,
hirtelen hurkot kötött
önmaga – önnön nyakára.
Nem,
nem nézte a szentek honát,

nyelvére szorítva
fogát
horgadt le a fő:

a drága,
az elérhetetlen
dicső!

10

Letörten
gyötörten
fut az ősz is innen,
sikolyos, szeles az éj.
Förgeteg támad
komor hegyeinken.

Sötétül, villog –
varjak özönölnek –
vér s veriték
veri ki mellét a földnek.
Eljön a borzalom, tombol
kalyibán, ormon,
P O G R O M
Nem volt elég,
belerendül a föld meg az ég.

Akkor esett meg
 a legiszonyúbb.
 Remegtek a lelkek,
 a félelem szörnyű harangjai kongtak,
 – rángatva bongtak –
 Az éj alacsony volt,
 minden irány bekerítve
 sötétlett.
 A Végzet:
 lopakodó véres kisértet,
 zugából, a vaksi homályból
 kilépett!
 Közel és távol,
 a rengeteg éjben, akárhol
 kinyúlnak a fagyos kezek
 – hosszúak, végtelenek –
 tövén a bástyának, falnak
 ijedt sziveket
 vadásznak, megragadnak.
 Ó éj, ó éje a rejtélynek!
 – rejtélynek, ténynek:
 Piros a tér, előnti újra a vér.
 Torok átvágva, sikongatása alél.
 Hidegen a lánc csörömpöl.
 A börtön telve.
 Beterelve
 laktanya- s börtönudvarba a nép,
 sortüzet – vezényszó bömböl.
 Bezárva az ajtó otthon.

Idegnek ökle dörömböl,
A fiú a küszöbre terül,
merevül – pisztolya füstöl.
Felkötve apja a fára,
nővérei mind meggyalázva.

Elfogott parasztok vonulnak,
utánuk puskások lépnek:
szörnyen sötétek.
A rab-szív nem sokat fáj:
Vezényszó: Állj!
Tölts –

kattognak závarzatok:

K U

K L U X

K L Á N –

Tűz!

– a sortűz ropog –

Lelőve tizen

a partról

zuhanak egyenesen

a sodró, zavaros Maricába.

Elúsznak a véres vizen,

a gyászos hazai folyón.

Valahol szívszaggatón

zeng a katonabanda

üres utcáknak húzza:

„Zúg a Marica.

Vér ömöl a habra . . .”

Megtaposott réten,

tüskéken,

agg füvön, bogáncs között
hánykodik sok betörött
halánték, formátlan arc.
Ágálva bitófa áll
(borzalom a ködben, halál).
Ver hadi marsot a balta foka,
törik a csont. A házak sora
ég – messze az égbolt sajog.
A vér megered.
Fönn az egek tüzesek.
Nyurgán a lángok nyalják
az Úr busa
trónusa
alját.
Orrába a hús szagot áraszt.
Égiek zengik a választ:
kiabálva
hullnak az isten lába elébe:
– Hozsánna, hozsánna –

Vége.

Eláll az orkán.
A szélre
csendesség támad,
béke.
Hangtalan sír –
hallgat
akár a sír:
a haza –
Istennek véres áldozata.

Múzsza, dalold a végzetes dűhü Akhillészt . . .

Csak durva erő volt Akhillész.

Háborus démon.

Akhillész vén generális,

ura a király: Agamemnon.

Akhillész a hős

csupa hóbort:

éremmel, kinccsel, kereszttel

a renden

a hazai csenden

trónolt.

De mi nem,

nem hiszünk hősben, akár a miénk,

akár idegen.

Trója leégve, ledöntve,

Hekuba, Priamosz leölve . . .

Akhillész toroz.

Mit neki ő: Hekuba!

Akhillész vad és buta,

érzéktelen,

nem hallja a szentséges anyát –: sikolt

névtelen sírokra könnyeket ont

véresek,

– számtalan sírt kutat

rengeteget.

Mit neki ő: Hekuba!

Akhillész hős,
Akhillész erős.

Jön az isteni ostor az égből.

Akhillészt a düh meg az átok elejti,
– elpusztul rútul

a vérét veszejt:

vérrel fizet a gyilkos.

Iphigéniát öli Agamemnon

– elpusztul rútul:

Agamemnont öli Klütemnaisztra,

– elpusztul rútul:

Klütemnaisztrát Oresztész, Elektra,

– mindegyik pusztul . . .

marad az egyetlen

– áll dönthetetlen

néz a magasba –

a próféta Kasszandra:

megtorlást jósol,

– beteljesül minden –

Romlás jön a játékra, torra,

isteni szeszélyre.

Évezredes kertjüknek vége.

Ahány a halál: fejükre leszáll,

tréfa lesz majd a sikoly.

Többé nem ölnek, nem ömöl a vér.

De mikor, de mikor?

Mindenek feje: Te Zeusz

Jupiter

Ahumarazda

Indra

Tot

Rá

Jehova

Sabaoth

– felelj!

Fölszáll a tűzvészek füstje.

Füsttel a sóhaj keveredik,

füled verik

sikolyok,

kínzottak keservei.

Mártírok sírnak a lángon –

– k i

ki az, aki megcsalta hitünk? –

Felelj nekünk!

Te hallgatsz?

Nem érted?

– Mi értjük?

Hát lássad:

a lábak

ugranak, hatalmadra hágnak.

Szíved fölött robban a bomba,

betörünk az égi hatalomba.

ISTEN, LEVERÜNK!

Lelökünk a székről,

székestül fordulsz

mérhetetlen mélybe,

végtelenségbe
vak éjbe.

ISTEN, LEVERÜNK!

A végtelen égi hidakról
csigán, kötélén
leeresztjük a mennyet a földre,
itt lesz az éden.

Eljön
virul az átkozott
vérünkkel áztatott
földön.

A bölcsek, poéták
megírták.

– Urak nélkül, isten nélkül
Szeptember májussá szépül.

Az emberi lét
feltör és úr lesz az égen
– föl, csak föl! –
A föld lesz az éden –
Így lesz.

A fordítás az
Издателство на Българската Работническа Партия
(Комунисти) София
1948. évi kiadása alapján készült

Geo Milev, a "Septembru" költője
Iztara - Zagna múzeumának részére
Kéziratban kint van az a magyar fordítás
hermanni kiadásánál.

1983. IX. 20.

Karig Sára

A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó Igazgatója

A fordítást az eredeti szöveggel egybevetette

és a szerkesztésért felel: Karig Sára

Műszaki szerkesztő: Benkő Anna

Műszaki vezető: Siklós Béla

Készült: 3,85 (A/5) ív terjedelemben, Garamond betűvel EU - k - 7374

Dürer Nyomda, Gyula

*„Szeptember! Szeptember!
Hava a vérnek!...”*

– így köszönti a költő Geo Milev a Szeptemberi Felkelést, a bolgár nép 1923-ban kirobbant antifasiszta fegyveres ellenállását.

A nép tízezrei meg tízezrei ragadtak fegyvert a forradalmi munkás-paraszt hatalom megteremtéséért. A felkelés azonban vereséggel végződött. Geo Milev látta népe hősiességét, látta a véres megtorlást – és megértette, hogy helye ott van a nép oldalán. Ekkor vált forradalmi költővé. *Szeptember* című költeményével folytatta a harcot. Megénekelte a hősokeket, magasztalta az elesetteket, és teljes dühvel fordult a zsarnokok, a fasiszta hóhérok ellen.

A költemény optimista kicsengésű. A költő hitelt hirdet, hogy eljön majd a kor, amidőn megvalósul a földi paradicsom.

*„A földön lesz az éden –
Így lesz.”*